

# KANKINYS KUNIGAS BENEDIKTAS ANDRIUŠKA SJ



**gim.** \*1884-03-30

**kun. įšv.** † 1915

**mirė** †1951-02-06

**Benediktas Andriuška-Andriuška** (1884 m. kovo 30 d. Vilkaičiuose, Plungės raj. – 1951 m. vasario 6 d. Verchneuralske, Čeliabinsko sr.) – jėzuitas, kunigas, religinis rašytojas, vertėjas.

## **Biografija**

Tėvas Benediktas Andriuška gimė 1884 m. kovo 30 d. Vilkaičiuose, Plungės rajone, ūkininkų šeimoje. Lankė Lieplaukės rusišką pradinę mokyklą. 1901 m., baigęs Palangos progimnaziją, įstojo į Kauno kunigų seminariją. Po pusantrų metų ją baigęs, slapta nuo tėvų jis perėjo Rusijos – Austrijos sieną ir 1903 m. kovo 3 d. įstojo į Alicijos jėzuitų naujokyną, esantį Staraviezs mieste. Pabaigęs naujokyną ir padaręs pirmuosius įžadus studijavo senąsias kalbas, ruošėsi filosofijos studijoms, vadovavo klierikų chorui. Po dviejų metų persikėlė į Nawy Sačs miestelį netoli Čekoslovakijos ir 1908 m. rudenį pradėjo studijuoti filosofiją. Nuo 1911 m. tris metus mokytojavo Jėzuitų gimnazijoje Chyrow mieste, prižiūrėjo ligonius. Iki 1913 m. dėstė rusų kalbą ir liturginį giedojimą Chirovo (Austrija)

didžiojoje jėzuitų gimnazijoje. 1913 – 1917 m. studijavo teologiją Lione, Prancūzijos Jėzuitų teologate. 1915 m. įšventintas į kunigus. Iki 1918 m. Kenterbūryje mokėsi asketizmo. 1919 m. atvyko į Londoną, specializavosi filosofijoje, ruošė religinę literatūrą lietuvių kalba. 1920 m. jis sugrįžo į Lietuvą. Kauno kunigų seminarijoje dėstė filosofiją, fiziką, liturginį giedojimą. Kaune norėjo steigti Jėzuitų gimnaziją, tačiau 1920 m. rudenį dar tebevyko karas su lenkais, todėl buvo nutarta gimnazijos steigimą atidėti vėlesniam laikui, o pats išvyko į Krokuvą padėti lenkams jėzuitams spaudos darbe.

1920 m. išvyko į Belgiją, kur Antverpene, Aukštosios komercijos mokyklos internate dirbo auklėtoju, dėstė rusų kalbą. Gavęs iš jėzuitų Generolo ir T. Bley nelauktą žinią – įpareigojimą, kartu su Vakarų Vokietijos provincija, atkurti Lietuvos jėzuitų provinciją, 1923 m. gegužės mėnesį Tėvas Andruška grįžo į Lietuvą. Kauno kunigų seminarijoje jis dėstė bažnyčios istoriją ir lotynų kalbą, redagavo „Žvaigždę“ (nuo 1926 m. iki 1927 m. vasario mėn.), T.B.Andruška parašė bei išvertė 34 knygas bei brošiūras, sukūrė porą vaidinimų ir muzikinių kūrinių. Iki 1930 m. profesoriavo Kauno kunigų seminarijoje, dėstė lotynų k., pasaulinę istoriją.

1926 m. arkivyskupo Skvirecko buvo paskirtas Maldos Apaštalavimo ir Kunigų sąjungos direktoriumi. Norėdami greičiau atkurti Lietuvos jėzuitų provinciją, 1929 m. vokiečių okupacijos metais tėvai jėzuitai Pagryžuvyje atidarė naują. Trečio vienuolyno steigimo uždavinys buvo pavestas Tėvui Andruškai. Nuo 1930 m. Tėvas Benediktas Andriuška dirbo Šiaulių šv. Ignaco bažnyčios rektoriumi. 1930 m. birželio 15 d. T.B.Andruška nuvyko į Šiaulius ir kanauninko St. Sarapo bei Dr. Domininko Jasaičio pagalba rado tinkamus namus vienuolynui. 1930 m. liepos 1 dieną Kaune buvo pasirašyta sutartis, pagal kurią tėvai jėzuitai įgijo Šiauliuose Boleslovo Stankaus nuosavybę, esančią Vilniaus gatvėje 245. Nuosavybė kainavo 100 000 litų. Didelę dalį sumos T. B. Andruška pasiskolino iš gerų žmonių. Savo rezidencijoje T. Andruška pradėjo kurtis tik rugpjūčio 4 dieną. Jam į pagalbą atvyko brolis Valerijonas Šimkus. Rugpjūčio 20 d. kanauninkas St. Sarapas pašventino koplyčią, kurioje susirinkdavo iki 500 žmonių. T.B.Andruška susiorganizavo chorą, parašė daug giesmių, kurias 1937 m. išleido atskiru leidiniu. Kad turėtų iš ko pragyventi, gavo religijos pamokų pradžios mokykloje.

1931 m. iš Paryžiaus jam padėti atvyko Tėvas Pranas Masilionis. Matydamas daug žadančią ateitį, 1933 m. vasario 3 d. T.B.Andruška nupirko Marijos Janulevičiūtės nuosavybę. Jis manė, kad Šiauliuose bus galima pastatyti bažnyčią ir gimnaziją. 1935 m., geradarių iš Amerikos Bružikų padedamas, susilaukė 10 000 dolerių ir pradėjo statyti bažnyčią. Vėliau, jo nuomone, toji bažnyčia būtų virtusi gimnazijos sale. 1936 m. pradžioje jėzuitų Generolas pranešė, kad kovo 25 d. bus paskelbtas Lietuvos jėzuitų viceprovincijos steigimo dekretas. T. Andruška tapo viceprovincijolu. Lietuvos jėzuitų provincija buvo visiškai atskirta nuo Vokietijos.

1938 m. T. B. Andruška atstovavo viceprovincijai Romoje, kur vyko tėvų jėzuitų suvažiavimas. Pakeliui į suvažiavimą jis sustojo Insbruke ir aplankė ten studijuojančius lietuvius klierikus, rūpinosi pas Romos provincijolus, kad lietuvių klierikai būtų priimti mokytis nemokamai, nes finansinė Lietuvos viceprovincijos padėtis buvo silpna: daug klierikų ir brolių naujokų mokėsi (48), o kunigų buvo mažai (15). Eidamas viceprovincijolo pareigas T.B.Andruška daug ko keisti negalėjo, nes darbai buvo nusistovėję, o darbininkų pasirinkimas mažas. Iš Amerikos jis pasikvietė Tėvą Praną Aukštikalnį.

Pavaldęs viceprovinciją trejetą metų T.B.Andruška paprašė T.Generolą atleisti jį iš viceprovincijolo pareigų. Atėjęs rusams, T. B. Andruška kurį laiką gyveno pas savo draugą Kaišiadorių vyskupijoje. Paskui savo pareigas perdavė Stasiui Gruodžiui. Užėmus Lietuvą vokiečiams jis persikėlė į Pagryžuvį ir dėstė filosofiją jėzuitams klierikams. Nuo 1944 m. vėl Šiaulių šv. Ignaco bažnyčios rektorius. Vėliau pasitraukė į nuošalesnę vietą - Varlaukį, Tauragės apskrityje. Čia 1949 m. vasario 21 d. buvo suimtas ir nubaustas kalėti 10 metų. Mirė 1951 m. vasario 6 d. Verchni – Uralske, Čeliabinsko srityje. Apie tai liudija suomis Herald Hjelt su Tėvu Andruška sėdėjęs vienoje celėje. Pasak suomio, Tėvas Andruška negalėjęs laikyti šv. Mišių, bet celėje laikydavęs pamaldas ir komponuodavęs dainas ant rūkomojo popieriaus. Persišaldęs ir gavęs širdies smūgį jis mirė. Apie Tėvo Andruškos mirtį laisvajame pasaulyje gyveną lietuviai sužinojo tik 1954 metais.

#### Veikla

Tėvas Benediktas Andriuška mokėjo lotynų, lenkų, vokiečių, rusų, prancūzų ir anglų kalbas. Įvairiais būdais bandė kelti žmonių religinį sąmoningumą. 1919 m. kartu su prel. Januškevičium atgaivino jau mirusią Lietuvoje organizaciją - šv. Vincento Pauliečio konferenciją. Jos tikslas: teikti materialinę ir moralinę pagalbą ligoniams ir vargstantiems. Nuo 1923 m. į šią organizaciją įsijungė daug kunigų ir jos veikla plačiai išplito.

1923 m. Tėvas Benediktas Andriuška atnaujino Maldos Apaštalavimo sąjungą ir jai vadovavo iki 1930 m. Sąjunga labai išaugo, jai priklausė 100 tūkstančių narių. 1926 -1927 metais Tėvas Benediktas Andriuška redagavo religinį žurnalą „Žvaigždė“. 1925 m. kartu su prof. Pr. Venckum įsteigė naują apaštališką kunigų sąjungą Unio Apostolica ir jai vadovavo iki 1936 m. Šiai sąjungai priklausydavo 20 - 40 kunigų.

Tėvas Benediktas Andriuška daug rašė. Jo paties parašyta 20 knygų ir tiek pat išversta iš anglų, prancūzų ir vokiečių kalbų. Mėgo muziką, giesmes, dainas. Giedodavo tenoru, turėjo muzikinių gabumų. Rašė giesmių tekstus ir kūrė muziką, grojo vargonais.

Patekęs į kalėjimą, tėvas Benediktas buvo kameros siela. Visus ramindavo, guosdavo. Gavęs siuntinį, dalydavosi su kitais, ypač su tais, kurie nieko negaudavo. Kai būdavo ypač sunku, juokaudavo, pasakodavo anekdotus, kad išblaškytų nuotaiką, mokydavo užsienio kalbų. Nežiūrint silpnos sveikatos, jis dirbo kartu su visais anglies kasyklose iki pat mirties.

#### Atminimo įamžinimas

1992 m. Šiaulių Šv. Ignaco Lojolos bažnyčios rektoriumi dirbęs kunigas Stanislovas Kazėnas ir buvusios 5-osios vidurinės mokyklos (Didždvario gimnazijos) administracija, jėzuitų bendruomenei priklausančiose patalpose, bendromis pastangomis įkuria Šiaulių Tėvo Benedikto Andruškos katalikiškąją pradinę mokyklą.

2000 m. gegužės 7 d. Romos Kolizijoje buvo iškilmingai paskelbti naujieji kankiniai, tarp jų ir kunigas Benediktas Andriuška.

#### Bibliografija

- apologetiniai ir religiniai veikalai
  - *Dievo buvimas*, (1926);
  - *Romos popiežius*, (1928);
  - *Evangelijų kilmė ir jų tikėtinumas*, (1930);
  - *Kristus: jo mesianizmas ir dievybė*, (1935),
- išvertė tikybinių knygų,
- apysakaitė: *Sugriautas lizdas* (1917),
- sudarė religinės poezijos ir prozos rinkinius:
  - *Eucharistijos liepsnos*, (1935);
  - *Naujos religinės giesmės*, (1937);
  - *Marija spinduliuose*, (1940).

## Literatūra

Mūsų švyturiai: trumpos biografijos - nekrologai / Vilkaviškio vyskupijos bažnytinių reikmenų bendrovė. - Vilnius: Valst. leidybos centras, 1992. P. 8.

Nuorodos

- Jonas Šlekys. Andriuška (Andruška), Benediktas. Lietuvių literatūros enciklopedija. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. – Vilnius, 2001. – ISBN 9986-513-95-2

- Benediktas Andriuška

**Žiūrėta 2016-09-25:**

[https://lt.wikipedia.org/wiki/Benediktas\\_Andriu%C5%A1ka](https://lt.wikipedia.org/wiki/Benediktas_Andriu%C5%A1ka)



1996m . 1 Sausis ► Kun. Benediktas Andruška SJ

**KUN. BENEDIKTAS ANDRUŠKA SJ**

**(1884-1951)**

Zita Surintienė

Redakcijos įvadas

*Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Naujosios istorijos katedroje Zita Surintienė 1995 m., vadovaujant kun. J. Borutai SJ, parašė diplominį darbą tema "Kun. Benediktas Andruška ir Jėzuitų ordino atkūrimas Lietuvoje 1922 m. ". Šis labai kruopščiai atliktas darbas apima 80 mašinėle rašytų puslapių. Jis padalintas į aštuonis skyrelius: 1. Žmogus, kunigas, jėzuitas. 2. Mokslo metai ir studijos. 3. Sugrįžimas į Lietuvą. 4. Darbas užsienyje. 5. Jėzuitų atkūrimas Lietuvoje 1922 m. 6. Andruška - Lietuvos jėzuitų provincijos provincijolas. 7. Areštas ir tremtis. 8. Benedikto An-druškos kūrybinis palikimas.*

*Savo įvade autorė rašo, kad "vienas žymiausių jėzuitų veikėjų Lietuvoje buvo Tėvas Benediktas Andruška, gyvenęs sunkiu tautai metu (1884-1951), kai kasdienėje buityje ir dvasiniame gyvenime klestėjo blogis ir skurdas. Pamiršęs save, užsidėjęs ant pečių savo kryžių, ėjo su juo per gyvenimą šešiasdešimt septynerius metus, dalindamas save broliams jėzuitams, kunigams, tikintiesiems, pasauliečiams, skaidrindamas niūrią Lietuvos kasdienybę".*

## TĖVAS BENEDIKTAS ANDRUŠKA SJ

*Norėdami supažindinti mūsų skaitytojus su šiuo autorės rašiniu ir su Tėvu B. Andruška, ryžomės perspausdinti du skyrelius: pirmąjį, kur duodama trumpa T. Andruškos charakteristika, ypač kreipiant dėmesį į jo sąmojų ir palinkimą į humorą. Perspausdinsime ir pabaigą septintojo skyrelio, kur aprašoma jo areštas ir tremtis. Šis skyrelis yra pats ilgiausias, daug vietos jame užima įvairūs tardymai nuo 1949 m. vasario 24 iki balandžio 18 dienos. Tardymai buvo vykdomi kelis kartus per savaitę ir tęsdavosi kartais net 5-6 valandas. Čia, žinoma, vieta neleidžia jų aprašyti. Perspausdinsime tik to skyrelio pabaigą, kai pasibaigė tardymai, buvo perskaitytas kaltinamasis aktas, paskirta bausmė ir išvežimas į Sibiro kalėjimą.*

*Kitame numeryje manome perspausdinti trumpą skyrelį apie T. Benedikto Andruškos kūrybinį palikimą.*

*Medžiagą autorė ėmė iš įvairių šaltinių. Apie T. Andruškos gyvenimą papasakojo kai kurie jį pažinusieji ir su juo bendradarbiavusieji asmenys. Apie jo areštavimą ir tardymą tremtyje žinios imtos tiesiog iš baudžiamosios bylos, kuri "stebuklingu būdu" pateko į T. Andrušką gerai pažinojusios Teresės Sažinos-Sažinienės rankas ir į "LKB Kroniką".*

**Žmogus, kunigas, jėzuitas**

Tėvas B. Andruška — istorinė asmenybė, plačiai pasireiškusį, bet taip ir nerealizavusį visų savo galimybių. Jo, kaip kunigo ir filosofo, tikslas buvo parodyti žmogaus, laiko ir tikėjimo santykį. Profesoriumi buvo labai artimos šv. Pranciškaus Asižiečio idėjos.

Rašant šį darbą, pabandžiau pažinti vienuoliško gyvenimo kasdienybę. Daug padėjo buvusių B. Andruškos bendražygių atsiminimai. Štai kun. Šeškevičius bandė parašyti net monografiją apie B. Andrušką, jo gyvenimo kelią ir golgotas.

Po Tėvo B. Andruškos mirties praėjo jau 44 metai, todėl maža bendraamžių, jį atsiminusių, įvertinusių ir pažinusių.

Dėl to itin vertingi amžininkų atsiminimai. Štai kun. St. Yla apie gerb. B. Andrušką rašė: "Jo veidas nebuvo turtingas savo išraiška, tik ilgi, vešlūs antakiai ir maži akiniai, kurie tarnavo dažnam pažvelgimui į užrašus, o kalbant jie kliudydavo, ir tada jis žiūrėjo į klausytojus virš jų. Tų kuklių atributų užteko išskirti bent dvi dimensijas: labai komišką ir labai rimtą".

Profesoriui nebuvo svetimas ir sveikas kaimiškas humoro jausmas: "Jo juokai nebuvo subtilūs, greičiau artėjantys į kaimišką statumą. 'Kad nebūtų pagundų, į moterį žiūrėkite, kaip į plytą'. Ir jis pakartoja tokiu tonu, kad iš to darosi juokas. Po to jau pedagogiškesnis ir gilesnis to reikalo aiškinimas".

Kai Šauliuose pamatydavo broliuką zakristijoną su plike, žiūrėk, šelmiškai nusišypsodavo ir imdavo skanduoti:

*"Oi Tu, Dieve, visko pilnas,  
Kur padėjai plikio vilnas?  
Tu pančiakų nenešioji,  
Kam Tu plikę nupėšioji?"*

Žinoma, tuo jis ne tik neįskaudindavo, o tik pakeldavo nuotaiką.

Jis buvo žemaitiškai užsispyręs: niekada nenorėjo savo pavardėje pripažinti suminkštinto antrojo skiemens ir po "r" raidės rašydavo ne "i", bet "u", ir kai vieną kartą kažkuris iš jaunesniųjų pasakė, kad: "ant Jūsų paminklo parašysime taisyklingą pavardę — B. Andruška", jis atsakė: "O aš iš karto iškišiu ranką iš karsto ir su pirštu tą 'i' nubrauksiu". Kai reikėdavo, Tėvas Benediktas pademonstruodavo ir aiškų politinį nusistatymą:

"Tą savo užsispyrimą jis pademonstravo ir Šauliuose vienu vadinamųjų 'rinkimų' metu. Tai buvo, berods, 1947 metais. Žmonės priraginti eina balsuoti, T. Andruška klausia: 'Ar rinkimai yra laisvi, ar nelaisvi? — O kaipgi, laisvi,' — atsako kvietėjas. Jeigu laisvi, tai aš nebalsuosiu.'

Šiam išėjus, maždaug po valandos ateina komisija ir ragina paskubėti, nes rinkimų laikas baigiasi. T. Andruška vėl klausia: 'Rinkimai laisvi, ar nelaisvi?' Išgirdęs atsakymą, jog laisvi, vėl sakė: 'Kadangi laisvi, tai nebalsuosiu'. Pagaliau naktį pusiau dvyliką ateina rusų kariškis — kapitonas ar pulkininkas, — prikelia T. Andrušką iš lovos ir 'jrodo', kad nors rinkimai laisvi, tačiau balsuoti 'būtinai reikia'. Tada T. Andruška paduoda lapelį ir 'svečias', įmetęs jį į urną, išeina".

Tėvas B. Andruška labai mėgo jaunimą. Kam norėdavo parodyti ypatingą palankumą, tą pavadindavo, gudriai šypsodamasis: "Oi, tu, kipšiuk" arba "Oi, tu, čerčiuk", o savo numylėtiniams šūktelėdavo — "Oi, tu liuciperiuk". Dėl to net seminariją B. Andruška pripildė "kipšiukų", "čerčukų", "liuciperiukų".

Tėvą Andrušką labai mylėjo vaikai: "Vienoje mokykloje dėstė tikybą. Jisai nepaprastai greitai sugebėjo susidraugauti ir patraukti vaikus: buvo. visada linksmai nusiteikęs, su vaikais greitai rasdavo bendrą kalbą, mokėjo jiems papasakoti daugybę įvairiausių anekdotų ir dėstomąjį dalyką surišti su gyvenimu. Vaikams jis buvo didžiausias autoritetas. Pasakojamas toks atsitikimas. Eina gatve kartą mokytojas su savo klase, o kitoje gatvės pusėje pasirodė beinąs T. Andruška. Vaikai, pamatę savo kapelioną, visi pasileidžia skersai gatvės prie jo. Pribėgę sveikinasi, vienas už kitą garsiau kalbasi, juokauja, pasakoja, o mokytojas nustebęs lieka vienas stovėti kitoje gatvės pusėje — pagaliau ir jis

paseka savo mokinius. Vaikai geriausiai suprato ir įvertino tą kuklų, tiesios dvasios ir geros širdies žmogų, kuris visus mylėjo, jiems kalbėjo, rašė, juos mokė ir jiems gyveno”.

Tėvas B. Andruška buityje buvo labai paprastas, apie tai išliko nemažai paliudijimų:

“Buvo jautrus, ypač broliams, ir, man atrodo, nepatikdavo jam aristokratiškumas nei kalboj, nei laikysenoj. Tą pastebėdavo ir kai kurie tėvai, laikydami tai perdėtu paprastumu. Jautriai reaguodavo į gerumą, parodytą net ir jam. Kaip žmogus, buvo kuklus, prieinamas visiems bet kada. Pasižymėjo optimizmu, erudicija, universaliais gabumais — rašytojas, kompozitorius, poetas, bet nelinkęs kalbėti įmantriu stiliumi, nevengė liaudiškų, tarmiškų posakių (“dėkui — dakui”, “vakali” ir kita). Noriai bendravo su liaudimi, bet buvo santūrus su vadinamaisiais dvasios aristokratais-inteligentais, kurie dažnai nesuprato ir nevertino jo paprastumo”.

Į gyvenimo pabaigą Tėvas B. Andruška atrodė keistokai, nors visi jo poelgiai atitiko Evangelijos dvasią.

“Dažniausiai B. Andruška vaikščiojo apsirengęs apsitrynusia, sena sutana, pakumpęs nuo amžiaus naštos, užgėręs ‘strichnino’, su šypsena žvelgdavo į kiekvieną — didelį ir mažą, lyg kviesdamas kelti galvą aukštin, — juk esame Dievo vaikai!

Turėjo jis ir šventinę sutaną. Kai ja apsilkdavo, atrodydavo ne toks pakumpęs, o iškilmingas, užsikišęs ranką už juostos, lyg pats iš savęs pasijuokdamas. Kai imdavo ką nors kalbėti, juokauti — išnykdavo tas jo iškilmingumas, vėl likdavo paprastas, kūdikiškas žvilgsnis. Toks išlikęs nuotraukose, su šypsenėle lūpų kampučiuose, rodos, ims ir pasakys kokį juoką ar iškrės kokį pokštą.

Koks kuklumas jo aprangoj, toks ir kambarėlyje. Geležinė lova, apklota balta lovatiese, vienu durų (greičiausiai paties darbo) siaura spintelė, apšepęs stalas, ant kurio kryžius, kelios knygos, dėžutė su ‘taboka’...

Kažkuris pasijuokė: nors Tėvelis labai taupus — “skūpus” iki šykštumo, bet užtenka jo paprašyti, pabučiuoti ranką — visko gausi, ko norėsi. Nemėginau to daryti, bet kaip buvo susitarta, kad būsiu lyg šeimos narys, Tėvelis nepamiršo ir manęs. Po metų darbo pasišaukė ir sako: “Čia Tamstai pinigai. Nusipirk medžiagą žieminiam paltui, tik žiūrėk, kad būtų geros rūšies. Taip pat nusipirk batus — gerus. Pinigų negailėk”.

Maisto atžvilgiu buvo labai rūpestingas, žiūrėjo, kad būtų visi sotūs ir patenkinti. Jei būdavo kas skanesnio, liepdavo valgyti — “O kieno mes vaikai? Kam Dievas davė skanumynus, ar tik blogiesiems vaikams?”

Švenčiausiąjį Sakramentą net sapnuodavo. Vieną rytą labai nusiteikęs papasakojo savo sapną. Matęs didžiulę jūrą, tamsi naktis. Daugybė laivelių blaškosi jūroje, nerasdami kelio į uostą. Tarp tų daugybės laivelių išsiskyręs laivas, kurio priešakyje buvęs išstatytas Švč. Sakramentas, skleidžias aplinkui paslaptinę šviesą, į kurią ir ėmę plaukti visi laiveliai. Pasakojo su užsidegimu ir meile, atrodė, kad pranašauja, kas bus ateityje...

Būdingas įžymiojo jėzuito bruožas buvo nepaprastas darbštumas:

“Darbštumu turbūt neturėjo sau lygių. Galima buvo jausti, kad SJ šūkis ‘Viskas didesnei Dievo garbei!’ buvo vienintelis akstinas iki maksimumo išnaudoti visus savo universalius gabumus, kaip rašytojo, kompozitoriaus, poeto. Kaip durininkui, tekdavo apsilankyti jo kambaryje. Visuomet rasdavau jį arba prie rašomosios mašinėlės, arba prie šapirografo (pats multiplikuodavo gaidas), arba ranka ką nors rašantį; rečiau matydavau skaitantį. Buvau įsitikinęs, kad ir jo nekalta pramoga užtraukti ‘dūmelį’ tebuvo darbo nuotakai palaikyti, mažos atvan-gėlės”.

„Tik iš bažnyčios, tuojau prie pusryčių. Prie stalo kiek pajuokauja, tuojau ritasi ant aukšto į savo kambarį ir su rašomąja mašinėle kala ir kala. Taip ištisomis dienomis. Dėl to paliko 40 parašytų knygų.

Štai jau apsirengęs vykti vesti rekolekcijų. Lig išvykstant gal dar pora minučių. Jis jau ir bekalbinąs pianiną, nes jam jau pasivaideno nauja melodija: jis jau mėgina ją tinkamai suformuoti.

Ir štai jo — giesmynėlis! Juo tebesidžiaugia vargonininkai. Jį įvairiai daugina.

Šiauliuose įsigijus namą ir rengiant bažnytėlę, padarytą iš kelių kambarių, nebuvo nei choro, nei vargonų.

Jis prirašė ar vertė melodinių giesmių, surinko, išmokė chorą.

Jis atkakliu darbu, įsigijęs prietaisus, pasidarė vargonėlių rėmus, dūdas, jas suderino, įtaisė dummies. Reikėjo nepaprastos ištvermės. Ištverė, ir štai jis groja savo vargonėliais, diriguoja savo chorui. Bažnyčioje vargonėliai pasirodė nepraktiški, o choras išaugo į pirmą Šiauliuose chorą, kurs, gerų muzikų vedamas, nesidrovėdavo koncertuoti teatre.

Kaip liepia jėzuitų ordino regula, Tėvas Benediktas buvo nusižeminęs ir nuolankus, bet, jeigu to pareikalavo aplinkybės, galėjo parodyti neeilinę drąsą.

Reikalui esant, T. Benediktas parodydavo drąsą itin pavojingose situacijose. Vėl vienas karo dienų epizodas: frontui nutolus už Dubysos, užnugary likusieji rusų kareiviai prasimanydavo įvairiausių „pramogų“... Sklido įvairiausi gandai apie jų pažiūras į vienuolyną, apie įvairius jų kėslus prieš vienuolius. Kadangi T. Juškevičius, tuo metu būdamas Pagryžuvio ūkvedžiu, su pasauliečiais turėdavo daugiausia reikalų, tai kai kurie pasauliečiai manė jį esant vienuolyno viršininku. Matyt, „liaudies gynėjų“ painformuoti, kas vienuolyno viršininkas, o gal jų ir paagituoti, vieną naktį grupė rusų kareivių ėmė belstis į langą ir duris. Keikdamiesi ir grasindami reikalavo, kad T. Juškevičius išeitų su jais „pasikalbėti“. Iškilė aiškus susidorojimo pavojus. Ir T. Benediktui teko panaudoti savo išradingumą, ginant T. Juškevičių ir vienuolyną. Su kareiviais kalbėjosi pro langą. Drąsiai neigė jų naktinio apsilankymo tikslingumą, atmetė nepagrįstus grasinimus. Pagaliau, matydamas, kad jų neįtikins ir jie geruoju nepasisalins, pagrasino paskelbsiąs aliarmą. (Matyt, būtų liepęs skambinti bokšto varpu). Dar kiek laiko patriukšmavę, kareiviai vis dėlto pasišalino.

Tėvas Benediktas Andruška buvo vienas iš nedaugelio tuometinės Lietuvos šviesuolių. Jis intensyviai susirašinėjo su vyskupu J. Skvirecku (busimuoju arkivyskupu), su filosofu ir prelatu Dambrausku-Jakštu. Pastarojo paragintas, pradėjo užsisakinėti lietuvišką spaudą.

Jis vesdavo daug rekolekcijų liaudžiai, vienuoliams ir kitiems. Vartojo šv. T. Ignaco rekolekcijų metodą. Todėl kalbėjo ne tik apie pragarą, bet ir apie dangų. Pagrindinė šv. Ignaco rekolekcijų mintis tokia: „Žmogus yra Dievo sukurtas tam, kad jis savo Kūrėją garbintų, šlovintų, Jam tarnautų ir taip išganytų savo sielą. O visa kita skirta tam tikslui pasiekti“.

### **Tėvo B. Andruškos apkaltinimas, nuteisimas ir mirtis**

1949 m. balandžio 19 d. B. Andruškos tardymas buvo baigtas. Jis, supažindintas su visa tardymo medžiaga, papildomo tardymo neprašė ir skundų dėl tardymo neturėjo.

1949 m. blandžio 20 d. Benediktas Andruška perėjo medicininę apžiūrą. Medicininės apžiūros komisija diagnozavo, kad jis serga akių katarakta, todėl fiziniams darbams netinkamas.

Kaltinamoji išvada paskelbta 1949 m. balandžio 20 d. Vilniuje:

„Andruška Benediktas, Jono, kaltinamas tuo, kad buvo vienas iš žymiausių katalikų dvasiškuos veikėjų, 1923 m. sukūrė reakcingą Jėzuitų ordiną Lietuvoje, jam vadovavo 1941 m., autorius daugelio antitarybinių knygų, nuo 1916 metų vedė aktyvią sąmoningą agitaciją prieš Komunistų partiją ir tarybų valdžią. Jis

atliko didelį darbą, intensyviai kurdamas Lietuvoje įvairias masines katalikiškas organizacijas. Tuo jis atitraukė lietuvių liaudį nuo revoliucinės kovos. Parašė ir išspausdino 1903-1930 metais 577 puslapių dienoraštį. Parašė antitarybinius ir šmeižikiškus prisiminimus apie tarybinių organų veiklą Lietuvoje 1940-1941 m., juos padaugino ir išplatino kunigų ir jėzuitų tarpe. 1925 metais parašė brošiūrą; 'Jėzuitai, kas jie ir ko jie nori', kurioje buvo šmeižiami lietuvių ir rusų atstovai, kovoję prieš reakcingą jėzuitų politiką. 1938 m. žurnale 'katalikybė ir gyvenimas' buvo atspausdinta jo kalba, pasakyta Kauno klierikams Popiežiaus karūnavimo metinių iškilmėse, kurioje šmeižė Komunistų partijos vadą. Nuo 1944 m. iki 1948 m. liepos mėnesio auklėjo jaunimą bažnyčioje religine ir tautine dvasia, sistemingai sakė bažnyčioje antitarybinius pamokslus, pravedinėjo religines pamokas, mėnesines religines konferencijas, kurios atitraukdavo jaunimą nuo komunistinio auklėjimo, saugojo antitarybinę literatūrą.

B. Andruška yra žymus katalikiškos dvasiškuos veikėjas, reakcingo Jėzuitų ordino Lietuvoje įkūrėjas ir jo vadovas, nuo 1916 metų iki arešto vedė aktyvią agitaciją prieš Komunistų partiją ir tarybų valdžią, rašė katalikiškas knygas, steigė organizacijas, platino antitarybinius dokumentus, auklėjo jaunimą religine-tautine dvasia, — todėl yra ypač pavojingas ir turi būti įkalintas ypatingame kalėjime.

Lietuvos TSR Valstybinio saugumo ministerija siūlo Andruškai Benediktui, Jono, 10 metų kalėjimo ir nutaria pasiūsti bylą ypatingam pasitarimui (na osoboe soveščanie) prie TSRS VSM".

Kol įvyko ypatingas pasitarimas, nes bylos medžiaga yra slapta, T. Benediktas buvo laikomas Lukiškių kalėjime.

1949 m. gegužės 25 d. ypatingasis pasitarimas prie TSRS VSM: nutarė už antitarybinę agitaciją ir antitarybinių lapelių platinimą Andrušką Benediktą, Jono, uždaryti į kalėjimą 10 metų nuo 1949 m. vasario 21 d., bausmę atliekant Verchne Uralsko kalėjime.

Ypatingasis pasitarimas įvyko 1949 m. gegužės 25 d. ir nutarė, kad B. Andruška yra ypač pavojingas ir jį reikia įkalinti griežto režimo kalėjime (v osobuju tiurmu) 10 metų, bausmę atliekant nuo 1949 m. vasario 21 d. Verchne Uralsko kalėjime.

Davė tokią griežtą bausmę, neatsižvelgdami, kaip patys nustatė, kad B. Andruška serga akių katarakta, ir netinkamas fiziniam darbui.

Visi daiktiniai įrodymai sunaikinti, paliko tik keletą ištraukų iš dienoraščio. B. Andruškos pasas buvo sudegintas.

Prie bylos 15678 prijungti išrašai iš 1938 m. žurnalo "Katalikybė ir gyvenimas" ir išrašai iš 1925 m. brošiūros "Jėzuitai, kas jie yra ir ko jie nori". Antitarybinė brošiūra ir kalbos, pasakytos 1938 m. klierikams, stenograma yra byloje Nr. 6421 (kieno ši byla ir kodėl joje yra T. Andruškos knygutė ir kalbos stenograma, baudžiamojoje byloje Nr. 15678 duomenų nėra).

Po penkių mėnesių Lukiškių kalėjime, 1949 m. birželio mėnesį T. B. Andruška buvo išvežtas į Čelibinsko persiuntimo punktą.

Prasidėjo ilga ir varginanti kelionė prekinium traukiniu, pilnai prigrūstu kalinių. Tokiu traukiniu važiuojant vasarą nepakenčiamai karšta, o žiemą baisiai šalta, nes vagonai nešildomi ir blogai vėdinami.

Iš Čelibiensko etapu buvo nugabentas į Verchne Uralsko ypatingąjį kalėjimą. Jis statytas 1914 m., projekto autorius ir statytojas Safronovas, kuris po 1917 m. revoliucijos "savo" kalėjime mirė. Gana dailus, trijų aukštų, storų sienų, sumūrytas iš raudonų plytų pastatas. Trečiame aukšte įrengta kalinių koplyčia, bet dabar jos nėra, pertvarkyta į kameras, tik liko didesni langai. Kalėjimas aptvertas dviguba aukšta tvora, kurios viršuje spygliuotomis vielomis teka elektros srovė.

Tame ypatingai griežto režimo kalėjime T. Benediktas buvo linksmas, draugiškas, nuoširdus, atviras ir neprarado humoro. Išleisdavo pasivaikščioti 5



min. į kieme esantį cementinį gardą, aptvertą 4 m aukščio tvora. T. Andruška visą tą laiką sportuodavo su kitu kunigu iš Lietuvos Petru Venckumi. Jei prižiūrėtojai kokią minutę nusukdavo, "rašytojas" (taip prižiūrėtojai vadindavo T. Benediktą), neturėdamas jokio laikrodžio, tiksliai pasakydavo, keliomis sekundėmis sutrumpėdavo pasivaikščiojimas. Prižiūrėtojai taip ir nesuprato, kaip "rašytojas" nustatydavo laiką.

Laiškuose iš kalėjimo guosdavosi: "dirbti nebegaliu, bet kentėti galiu" arba: "meldžiuosi, kad ko nepapiktinčiau".

Juokauja, lyg būdamas laisvėje, nes sielos joks bolševikas negali supančioti. Viename laiške rašo... "Auginu plaukus. Kasdien per plikę daužau lentele ir plaunu vandeniu. Tik plaukai atauga ne blondiniai, o žili. Kai grįšiu pasakysiu receptą, kaip atsiželdyti plaukus. Džiaugsis visi plikiai".

Kalėjimas garsėjo viena iš turtingiausių bibliotekų, sukomplektuota dar caro laikais. Joje rado švedų kalbos vadovėlį ir ėmė mokytis švedų kalbos. Dažnai imdavo knygas ir jas skaitydavo. Daug laiko skyrė maldai. Kai nesimeldė, tai skaitė arba labai daug rašė. Todėl ir gavo "rašytojo" pravardę. Rašyti jam leido, bet po mirties turbūt viską sunaikino.

Iš visų kalinių jis geriausiai kalbėjo rusiškai. Buvo labai mokytas, tokią nuomonę susidarė net prižiūrėtojai. Visada būdavo mandagus, paklusnus, šypsodavosi, juokaudavo. Net vienutė jo nenuliūdindavo — ten būdavo gera proga rašyti, niekas netrukdydavo. Noriai mokė kitus kalinius anglų kalbos. Kaliniai ant rūkomojo popieriaus degtuku, pamirkytu į iš duonos plutų padarytą rašalą, rašydavo žodžius ir gramatikos pratybas. Kameroje tokie užsiėmimai labai pajvairindavo nykiai slenkančias gyvenimo dienas ir teikdavo paguodos, vilties, ramybės. Visus ramindavo, nuliūdusius guosdavo, neleisdavo verkti, ypač kun. P. Venckų, kuris verkdamas. Gaudavo gerus siuntinius, kuriais dalindavosi su visais, ypač su kun. P. Venckum, nes jis kurį laiką nieko negaudavo. Jei pats negaudavo, nenuliūsdavo. Pasakodavo įvairius linksnius nutikimus, anekdotus. Jis buvo kameros siela. Vėliau kameros vyrus išskirstė nes per "akį" prižiūrėtojai pastebėjo, kad kaliniams per daug gera drauge. Kaliniai gražiai, draugiškai gyvena, visi vienas kitą labai mylėjo, pasitikėjo vienas kitu, nebijojo užverbuotų.

Labai prastai kalinius maitindavo, gal ir darbai išsekindavo. Viena kalinė, vienuolė iš Pabaltijo, galbūt lietuvė, palaidota šalia Tėvo Benedikto, turėjo tik kaulus ir odą. Daugelis kalinių rūkė, tačiau T. Andruška ne.

Kai gydytojas tikrindavo sveikatą, į klausimą: "Kaip sveikata?" kun. Andruška trumpai atsakydavo: "Kaip jaučio!". Felčerė bardavosi: "Netiesa, nes paties kojos labai sutinusios (žaiždotos)". Jos iš tiesų buvo žaiždotos ir turėjo skaudėti. Bet Tėvelis kantriai kentėjo, niekuo nesiskundė. Kaliniai net nenumanė, ar jam skauda kojas, ar ne. Visada buvo linksmas ir geros nuotaikos.

Kunigas A. Šeškevičius prisimena, kad apie 1937 m. kartą Šiauliuose, jėzuitų namų valgykloje, kalbėdamasis su juo Tėvas Andruška pasakė: "Aš mirsiu komunistų kalėjime".

Ar ta nuojauta — pranašystė išsipildė po keliolikos gyvenimo metų? Taip, nelaisvėje paaukoti beveik dveji Golgotos kančių metai. Tą rytą dar juokavo: "Jei kas pasakytų, kad šiandien turėčiau mirti, tai, žiūrėk, ir nenorėtum mirti".

Pavalgė menkus kalėjimo pusryčius, jei tai galima vadinti pusryčiais, atsigulė pailsėti ir nebeatsikėlė... Širdis nustojo plakti. Mirties priežastis — širdies infarktas, buvo 1951 m. vasario 6 d. (ši data įrašyta lapelyje, rastame

Petrutės užrašuose. Lapelio visas tekstas: "Mirė 1951 m. vasario 6 d. kalėjime Nr. 5 Verchne Uralske Čilibiansko srityje"). (Petrutė Andruškaitė, seselė širdietė, buvo T. Andruškos giminaitė, ji vargoninkavo Šv. Ignaco bažnyčioje Šiauliuose.)

Tai oficialus atsakymas adresatui Lietuvoje.

Byloje yra T. B. Andruškos kalinio mirties aktas, surašytas gydytojos Varvarinos Z. V., patikrinusios mirusiojo kūną 1951 m. vasario 6 d. 20 val. 30 min.: "Ligonis, prieš 10-15 min. buvo perkeltas iš bendros kalėjimo kameros į vienutę. B. Andruška 2 dienas prieš mirtį skundėsi skausmais krūtinės ląstoje. Suteikus medicininę pagalbą, jo būklė pagerėjo, jokių skundų mirties dieną neturėjo. Išvada — širdies infarktas".

Taip pat buvo atliktas patologinis-anatominis kūno tyrimas.

Tačiau suomis Harald Hjelt, kalėjęs vienoje kameroje su T. Andruška, pasakojo provincijolui P. J. Jansen, kad T. Andruška buvo persišaldęs. Medicininė pagalba jam nebuvo suteikta, tik vieną kartą slaugė jam pamatavo temperatūrą. Tikslios mirimo datos jis nemini. Tik sako, kad Tėvas mirė 1951 m. Iš jo pasakojimo galim numanyti, kad prieš mirtį Tėvas Andruška vis tikrai buvo perkeltas į vienutės kamerą. T. Andruškos mirtis nuo kalinių buvo slepiama. Tai suprato ponas Hjelt. Iškelus iš jų kameros T. Andrušką, buvo paimti ir jo daiktai. Suomis suspėjęs paslėpti Tėvo akinius, taip pat kamera nebegaudavo laikraštėlio, kurį buvo užsiprenumeravęs T. Andruška. Todėl jis paklausė kalėjimo prižiūrėtojo, kodėl jie negauna laikraščio. Buvo atsakyta, kad Tėvas Andruška gauna jį naujojoje kameroje. Kai ponas Hjelt paaiškino, kad tai būtų neįmanoma, kadangi Tėvas miręs: "Tai buvo pramanyta".

Pasitaikius progai, p. Hjelt apie tai užklausė kalėjimo darbuotojų ir pastebėjo, kad Tėvas negalys skaityti, nes jis neturįs savo akinių, be kurių negalys matyti, tada direktorius pripažino, kad Tėvas Andruška yra miręs.

Kaip ir kur T. Benediktas buvo palaidotas, nėra jokių duomenų. Tačiau drauge kalėję kaliniai pasakojo, kad jo kūnas buvo nuneštas į rūsį. Po 2-3 dienų kameros ar kalėjimo budintieji turėdavę palaidoti. T. Andrušką laidojo naktį, kūnas buvo įkištas į juodą maišą, vadinamą "matrosovka", ir įmestas į vežimą. Tą išklibusį vežimą perkaręs arklys nutraukė už kilometro į totorių kapines. Prižiūrėtojai permetė kūną per 70-90 cm tvorą ir įritino į pusantrą metro gylio duobę. Į ją įmetė storo stiklo buteliuką, jame buvo popierėlis su mirusio pavarde ir kitais duomenimis. Duobę užkasė taip, kad neliktų jokių laidojimo žymių: nenorėjo, kad musulmonai žinotų, nes jie neleidžia savo kapinėse laidoti kitatikių.

Vėliau, atsitiktinai sužinoję, jie pakėlė triukšmą, grasindami iškasti numirėlius. Kalėjimo vadovybė įtikino musulmonus, kad kapinėse kalinių nelaidoja, taip triukšmas nutilo.

Dabar buvusių kapinių teritorijoje pastatytas gyvenamųjų namų kvartalas.

1956 m. ir vėliau buvo svarstoma galimybė pergabenti T. Andruškos palaikus į Lietuvą, bet patirta, jog tai greičiausiai draudžiama. Matyt, buvo bijomasi demonstracijų, iškilmingų laidotuvių, nes tai būtų viešas kaltinimas bolševizmui.

1991 m. T. Andruškos kapo ieškojo kun. St. Kazėnas, bet nesurado.

Jau 44 metai, kai toli nuo Lietuvos, kažkur Urale, guli palaidotas jėzuitas T. Andruška, miręs kankinio mirtimi komunistų lageryje. Jo kapą puošia ne gražus paminklas, bet vasaros žolė ir žiemos sniegas. Laikas jau sulygino jį su žeme, tik vienas Dievas težino, kur jis guli.

O Lietuvoje už Dievą ir Tėvynę kovoja jo atkurti ir auklėti jėzuitai, bažnyčiose skamba jo sukurtos giesmės ir skaitomos jo parašytos knygos.

**„Prisipažįstu, kovojau prieš bedievišką bolševizmą spaudoje, susirinkimuose, asmeniškuose pokalbiuose su tikinčiais, pamokose. Kovojau, nes esu kunigas... Visa mano kova su bolševizmu ir jo konkrečius vadovus turėjo tikslą apginti katalikų tikėjimą, saugoti jį nuo sugriovimo, kviečiau kitus į kovą su bolševizmu. Prisipažįstu – ir jaunimą auklėjau tautine, religine dvasia.“** Šitai Vilniuje saugumo

požemiuose bylą vedusiam kapitonui Glycinui kalbėjo t. Benediktas Andruška SJ (1884–1951) kunigas, Lietuvos jėzuitų provincijos atkūrėjas, Kunigų seminarijos profesorius, religinis rašytojas, vertėjas, giesmių kūrėjas. 1949 m. gegužės 25 d. Ypatingasis pasitarimas nutarė, kad B. Andruška yra ypač pavojingas, ir jį reikia įkalinti griežto režimo kalėjime 10 metų, bausmę atliekant nuo 1949 m. vasario 21 d. Verchne Uralsko kalėjime.

Po penkių Lukiškių kalėjime praleistų mėnesių prasidėjo ilga ir varginanti kelionė prekinio traukiniu. Iš Čeliabinsko etapu buvo nugabentas į Verchne Uralsko ypač griežto režimo kalėjimą. Bet ir ten t. Benediktas buvo linksmas, draugiškas, nuoširdus, atviras ir neprarado humoro. Laiškuose iš kalėjimo guosdavosi: „...dirbti nebegaliu, bet kentėti galiu“ arba: „...meldžiuosi, kad ko nepapiktinčiau“. Dar caro laikais sukomplektuotoje turtingoje kalėjimo bibliotekoje rado švedų kalbos vadovėlį ir ėmė mokytis švedų kalbos. Daug laiko skyrė maldai. Net vienutė jo nenuliūdindavo – ten būdavo gera proga rašyti, niekas netrukdydavo. Noriai mokė kitus kalinius anglų kalbos. Kaliniai ant rūkomojo popieriaus degtuku, pamirkytu į iš duonos plutų padarytą rašalą, rašydavo žodžius ir gramatikos pratybas. Kameroje tokie užsiėmimai labai pajvairindavo nykiai slenkančias gyvenimo dienas ir teikdavo paguodos, vilties, ramybės.

T. Andruška kompanuodavęs dainas ant rūkomojo popieriaus. „Žemės keleivio giesmėje“, jis apdainavo ir patį save: „Per gyvenimą keliaujam žemės audrotu taku, ir ieškoti nepaliaujam laimės amžinų šalių. Mūsų takas erškėčiuotas, tamsūs supa debesys. Nyksta žemiškos tuštybės, neša laikas skubinai. O ten garsas amžinybės taip vilioja mūs širdis, ir nežemiškos grožybės nuolat mums žavi akis.“

T. Benediktas buvo kameros siela: visus ramindavo, nuliūdusius guosdavo, neleisdavo verkti, pasakodavo įvairius linksmus nutikimus, anekdotus. Kai gydytojas tikrindavo sveikatą, į klausimą: „Kaip sveikata?“ trumpai atsakydavo: „Kaip jaučio!“ – „Netiesa, nes paties kojos labai sutinusios (žaizdotos).“ Jos iš tiesų buvo žaizdotos ir turėjo skaudėti. Bet kantriai kentėjo, niekuo nesiskundė. Kol 1951 m. vasario 6 d. nustojo plaktis jo širdis. Tą rytą dar juokavo: „Jei kas pasakytų, kad šiandien turėčiau mirti, tai, žiūrėk, ir nenorėtum mirti.“ Kaip ir kur jis buvo palaidotas, nėra jokių duomenų.

[Bernardinai.lt](http://www.bernardinai.lt)

**Nuoroda:** <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-06-14-gedulo-ir-vilties-dienai-sibiro-apastalai/145517>